

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Riigikantselei
riigikantselei@riigikantselei.ee

Teie 08.12.2025
Meie 02.01.2026

nr 8-2/9845

JDM Seisukoht korrakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu (771 SE) kohta

Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ning Riigikogu liikmed Jaak Aab, Ester Karuse, Tanel Kiik, Andre Hanimäe ja Züleyxa Izmailova on algatanud korrakaitseseaduse § 44 täiendamise seaduse eelnõu (771 SE). Eelnõu osas on Riigikantselei palunud Siseministeeriumil esitada Vabariigi Valitsusele seisukoht. Kuivõrd korrakaitseseadus on Justiits- ja Digiministeeriumi vastutusalas, peame vajalikuks ka omalt poolt seisukoha avaldada.

Justiits- ja Digiministeerium nõustub Siseministeeriumi seisukohaga, et eelnõu 771 SE menetlusega ei tuleks jätkata, kuid seda teistel põhjustel. Nimelt on ka eelnõus 771 SE jätkuvalt lahendamata olulised probleemid, millele juhtisin tähelepanu juba varasemalt eelnõu 775 SE menetlemise käigus. Justiits- ja Digiministeerium ei vaidle mingilgi määral vastu vajadusele senisest tõhusamalt tegeleda perevägivallaprobleemiga, kuid võetavad meetmed peavad olema proportsionaalsed ja tagama kõikide inimeste elu, tervise ja põhiõiguste kaitse.

Samuti soovime tähelepanu juhtida avalikkuses tekkinud eksiarvamusele, nagu ei saaks praegu korrakaitseseaduse alusel viibimiskeeldu kehtestada kauemaks kui 12 tunniks. Tegelikult on kehtiva korrakaitseseaduse (KorS) § 44 alusel võimalik kehtestada viibimiskeeldu nii pikaks perioodiks, kui seda ohuolukord nõuab. Eelduseks on praegu KorS § 44 lõike 5 teise aluse kohaselt formaalne nõue, et üle 12 tunni viibimiskeeldu kohaldamiseks peab selle kooskõlastama prefekti või muu korrakaitseorgani juhiga. On küll mõistetav, et kehtiv regulatsioon esitab plaanitavast kõrgemaid formaalseid nõudeid pikema viibimiskeeldu kehtestamiseks, kuid väita, justkui viibimiskeeldu kehtiva seaduse järgi kauemaks kui 12 tunniks kehtestada ei ole võimalik, on faktiliselt vale.

Allpool on nimetatud seaduseelnõu kitsaskohad, mis tuleb lahendada seaduseteksti tasandil, seletuskirjas probleemide eitamine neid lahendada ei aita.

1. Seaduses tuleb sätestada kriteeriumid, millest lähtuvalt viibimiskeeldu kehtestamist otsustatakse

Eelnõuga plaanitakse võimaldada viibimiskeeldu kohaldamist lisaks senisele vahetu kõrgendatud ohu tõrjumisele ka puhuks, kui on üksnes ohukahtlus, st korrariikkumist pole toimunud ega ole korrariikkumine ka vahetult eesseisev, kuid selle toimumist ei saa välistada. Veenvaid näiteid sellise situatsiooni illustreerimiseks seletuskirjas ei ole. Samas ei ole kehtestatud ohu väljaselgitamise ja riski hindamise *süsteemi ja metoodikat*, mida tuleks järgida, et vältida alusetut viibimiskeeldu kehtestamist. LSV infolehe täitmine ei ole selliseks süsteemiks ega metoodikaks. Eelnõu jätab inimeste kodust välja ajamise sisuliselt politseiametniku kõhutunde küsimuseks.

2. Tuleb tagada, et viibimiskeeldu rakendamisega ei ohustata inimeste elu ja tervist

Inimene võidakse kodust välja ajada ja eelnõus ei ole kuidagi lahendatud küsimus sellest, mis temast edasi peaks saama. Talvel külmaga ja eriti maapiirkonnas võib see tähendada, et inimene lihtsalt külmub hanges surnuks ja seda riigi tegevuse tulemusel. Seletuskirjas on mainitud korrakaitseorgani kohustust veenduda, et inimesel on koht, kuhu minna, kuid eelnõus ega kehtivas korrakaitseseaduses sellist kohustust ei ole ette nähtud. Lahendusena on pakutud ka kodutute varjupaika, mis ei pruugi aga maapiirkondades olla kättesaadav. Samuti ei ole eelnõus reguleeritud seda, et viibimiskeelu kohaldamisel tuleks arvestada toimingule allutatava inimese tervislikku seisundit. Seaduseelnõus tuleb selgelt sätestada, et viibimiskeelu rakendamisel peab politsei veenduma, millises seisundis isik on ja et tal on, kuhu minna.

3. Tuleb tagada, et viibimiskeeluga ei asendataks kriminaalkaristust

Avalikus arutelus on korduvalt viibimiskeeldu nähtud kui politsei võimalust „reageerida perevägivallale“ ja kaitsta ohvrit korduvvägivalla eest. See vaatab mööda asjaolust, et kriminaalmenetluse alustamine füüsilise vägivalla juhtumite, ebaseadusliku vabaduse võtmise või tapmise või tervisekahjustusega ähvardamise puhul on kohustuslik ka juhul, kui kohe ei ole kõik asjaolud selged ja kõik tõendid koos. Kriminaalmenetlus tagab, et asjaolud selgitatakse välja ning vägivallatseja saaks kohase karistuse ja suunatakse vajalikesse sotsiaalprogrammidesse. Haldusmenetlus seda ei võimalda. Muutes viibimiskeelu meetmeks, mida iga patrullpolitseinik saab rakendada ilma järelevalveta ja küllalt madala lävendiga, luuakse olukord, kus kriminaalmenetlused on mugavam jätta alustamata ning seetõttu jäävad kurjategijad karistamata. See tähendab, et korraga suureneb nii valeotsuse risk kui ka vea hind ning sisuliselt üritatakse haldusõiguslikku ohutõrjemeedet kasutada karistusõiguse asendusrepressioonina.

4. Tuleb tekitada tõhus vaidlustamise ja hüvitamise mehhanism

Kuna viibimiskeeld jõustub kohe kehtestamisest (HMS § 61 ja § 63) ja seda tuleb täita isegi siis, kui see on õigusvastane, annab sellega politseile suure võimu, mille vastu ei ole inimesel võimalik ennast kohtulikult kaitsta. Igasugune kohtulik vaidlustamine saab toimuda üksnes tagantjärele, kui kahju on juba tehtud. Haldusmeetme rakendamisega tekitatud kahju hüvitamine on võimalik siis, kui meetme rakendamine oli selle rakendamise ajal objektiivselt ebaseaduslik. Teisisõnu – kui politsei inimese alusetult kodust välja ajab, inimesele mingit hüvitist ei maksta, välja arvatud juhul, kui juba viibimiskeelu kehtestamisel oli objektiivselt selge, et seda kehtestada ei tohi. Olukorras, kus viibimiskeelu kehtestamiseks piisab juba „ohukahtlusest“, on raske ette kujutada, kui ebamõistlikult peavad politseinikud toimima, et kodust välja aetud inimene tema suhtes toimunud õiguserikkumise eest kahjutasu saaks. Samas on selge, et kui inimesel ei ole lubatud kodus olla, tuleb tal teha arvestatavaid väljaminekuid endale toidu ja ulualuse hankimiseks. Ei ole õiglane, et isegi juhul, kui korrakaitseorganil meedet rakendati õigusvastaselt, tuleb sellest tulenev majanduslik kahju kanda korrakaitseorgani õigusvastase käitumise ohvril.

5. Tuleb tagada omandipõhiõigusega arvestamine

Eelnõu seletuskirjas pole sisuliselt meetmele allutatud inimese õigusi isegi analüüsitud, vaid piirdutud on vaid tõdemusega, et tegu on olulise põhiõiguste riivega. Eriti tähelepanuväärne on, et lähenemiskeelu kohaldamine võib kaasa tuua olukorra, kus eluruumi omanik saadetakse kodunt ära, tema asemel jääks aga koju isik, kellel eluruumis viibimiseks puudub õiguslik alus. Seaduses tuleb selgelt sätestada, et inimest ei tohi sundida oma eluruumist lahkuma olukorras, kus tema omandis olevasse eluruumi jääb isik, kellel eluruumi kasutamiseks õiguslikku alust ei ole (nt korteriomanikuga lähisuhtes olev küllaline, kes korteriomanikuga tülli läks ja talle siis politsei kutsus). Seaduses tuleb selgelt sätestada korrakaitseorgani kohustus tagada, et inimese vara ei jääks viibimiskeelu kehtestamise tulemusel võõraste kätte ega järelevalveta.

6. Viibimiskeelu rakendamisega peaks kaasnema proaktiivne ohvriabiteenus

Eestis ei ole praegu kohustuslikult proaktiivset ohvriabi ja eelnõu ei näe seda ka ette, et ohvriabitöötaja ise kontakteeruks ohvriga ja aitaks tal oma šokist üle saada ja abi leida. Seetõttu on oluline ja mh ka soovitatud rahvusvaheliste spetsialistide poolt, et viibimiskeelu kehtestamisel ühele elukaaslasele hakkaks teisega tegelema ohvriabitöötaja, mitte ei jäetaks kannatanut oma olukorras üksinda hakkama saama. Vastasel korral ei pruugi ohver ka 72 tunni möödudes olla suuteline tegema adekvaatseid otsuseid pikaajaliste lahenduste leidmiseks.

7. Viibimiskeelu kehtestamise lävend tuleks tõsta „olulise ohu tõrjumiseks“, et seadus oleks põhiseaduspärane

Eelnõus plaanitakse viibimiskeelu kohaldamist võimaldada juba siis, kui ei ole veel selge seegi, et oluline oht esineb. Seletuskirjas on korrektelt nenditud, et viibimiskeeluga kaasnev põhiõiguste riive on intensiivne. Kummastavalt on aga seletuskirjas märgitud, et „Kui isikul puudub igasugune võimalus leida viivitamata ajutine elukoht, peab politsei hindama, kas viibimiskeelu kehtestamine on siiski vajalik ja kas on olemas mõni muu lahendus kannatanu turvalisuse tagamiseks.“ Sellest arutluskäigust nähtub, et viibimiskeeldu, hoolimata intensiivsest põhiõiguste riivist, peetakse siiski millekski triviaalseks, mille alternatiive peaks kaaluma alles siis, kui viibimiskeeld miskipärast ei ole teostatav. See äraspidine loogika on viinud ka eksliku järelduseni, justkui oleks patrullpolitseiniku kohaldatav kuni 72tunnine viibimiskeeld ohukahtluse kontrollimise eesmärgil proportsionaalne, st vajalik ja mõõdukas abinõu. Seletuskirjas ei ole piisava põhjalikkusega käsitletud õiguskorras olemasolevaid meetmeid, mis võimaldaksid inimesi juba praegu kaitsta perevägivalla eest, sh kriminaalmenetluse tagamise meetmeid (prokuröri kohaldatav lähenemiskeeld, kahtlustatava kinnipidamine, vahi alla võtmine) ja kehtiva õiguse alusel viibimiskeelu pikendamine politseiprefekti poolt. Muu hulgas on tähelepanuväärsest jäänud kaalumata, kas eesmärgi aitaks saavutada ka regulatsioon, mis võimaldaks viibimiskeeldu ilma kohtu loata rakendada kuni 48 tunniks (analoogselt nt kahtlustatava kinnipidamisega), kuid kauemaks kui 48 tunniks isiku põhiõiguste piiramine toimuks kohtu loal.

Eeltoodust lähtuvalt teen ettepaneku seaduseelnõu 771 SE praegusel kujul mitte toetada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Andreas Kangur
Andreas.Kangur@justdigi.ee